

Аннотация

Фурман Я. В. Личность преступника как элемент криминалистической характеристики контрабанды культурных ценностей. – Статья.

В статье рассмотрено личность преступника, которая занимается контрабандой культурных ценностей. Основное внимание сосредоточено на практическом применении теоретических основ изучения личности преступника, охарактеризованы признаки контрабандиста, приведена классификация контрабандистов.

Ключевые слова: контрабанда культурных ценностей, контрабандист, криминалистическая характеристика, личность преступника, организованная преступная группа, скупщики антиквариата.

Summary

Furman Y. V. Person of the criminal element as criminological characteristics of smuggling of cultural property. – Article.

The article describes the identity of the perpetrator is engaged in smuggling of cultural property. It focuses on the practical application of the theoretical foundation of the study offender, the person described smuggler, a classification of the smugglers.

Key words: smuggling of cultural property, smuggler, criminological characteristics, individual criminals and organized criminal group, antiques buyers.

УДК 343.9:343.72:336

Г. М. Чернишов

ФІНАНСОВЕ ШАХРАЙСТВО ЯК ЗЛОЧИННА ДІЯЛЬНІСТЬ: МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Постановка проблеми. Концепція розгляду злочинності як певного виду людської діяльності не є новою в кримінології, однак не втрачає своєї актуальності. На сьогодні в науковій літературі активно обговорюється питання щодо доцільності використання цього підходу у вивченні та попередженні проявів кримінальної активності. У своїй більшості сучасні стратегії протидії та попередження злочинності будуються через призму розгляду останньої як абстрактної сукупності злочинів, яка є нічим іншим, як статистичним узагальненням зареєстрованих злочинів, тобто одиничних кримінальних вчинків, які (стратегії протидії та попередження злочинності) хоча й постійно критикуються з боку науковців, проте залишаються домінуючими в практичному використанні. У цьому сенсі використання діяльнісного підходу у вивченні злочинності та окремих її проявів, а також використання його в попереджувальній діяльності вбачається перспективним та прогресивним із причини якісного переосмислення проблеми злочинності.

Актуальність теми статті обумовлена тим, що в сучасних умовах злочинність не тільки в Україні, але й у світі має негативну тенденцію до зростання. Крім того, якісна зміна суспільних відносин, науково-практичний прогрес та інші глобалізаційні перетворення призводять до якісної зміни злочинності, до появи нових її форм, транснаціоналізації, розгортання організованої та професійної злочинності, поширення тероризму тощо. Злочинність проникає в усі сфери суспільного буття, стає чи не головною загрозою нормального існування та розвитку суспільства та людства в цілому. Величезні збитки, які завдаються державі, суб'єктам господарювання та звичайним громадянам унаслідок кримінальних порушень у сферах

економіки та фінансів, у тому числі проявами шахрайства, є результатом тінізації економіки, криміналізації системи фінансів. Крім того, фінансове шахрайство дестабілізує фінансову безпеку держави та бізнесу, підриває інвестиційну привабливість української економіки, банківську сферу тощо.

Є очевидним те, що дослідження фінансового шахрайства та інших проявів кримінальної активності постфактум у межах існуючих центральних категорій кримінального права та кримінології, якими є, відповідно, злочин як одиничний вчинок та злочинність як статистична сукупність цих одиничних злочинів (як би її не називали: явищем, феноменом тощо), без спроби сутнісного вивчення та аналізу злочинності, причин та мотивів злочинної діяльності тощо є лише абстрактною моделлю дослідження. Необхідність змістовного вивчення фінансового шахрайства, причин його поширення, механізмів реалізації із метою формування стратегії його попередження є актуальним питанням.

Метою статті є обґрунтування доцільності та перспективності використання діяльнісного підходу у вивченні та попередженні фінансового шахрайства. Крім того, у статті обґрунтовується авторське розуміння поняття «злочинна діяльність», яке на сьогодні не визначено чинним законодавством, не дивлячись на використання цієї категорії в кримінальному законі України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теорія діяльності не є суто кримінологічною. Категорія «діяльність» розглядається з позицій філософії, соціології, психології, економіки, права. У кримінологічному аспекті «діяльність» ставала предметом досліджень таких вчених, як А.І. Гуров, І.М. Даньшин, А.І. Долгова, В.М. Дрьомін, А.П. Закалюк, А.Ф. Зелінський, О.М. Костенко, О.В. Шеслер, Д.А. Шестаков та інші. У криміналістичній науці, у галузі теорії оперативно-розшукової діяльності злочинну діяльність розглядали Р.С. Белкін, С.В. Євдокименко, Н.С. Карпов, В.Я. Колдін, М.А. Погорецький, В.В. Тіщенко та інші.

Виклад основного матеріалу дослідження. Тлумачний словник надає визначення діяльності у двох аспектах: «1. Заняття, праця; 2. Робота якихось органів, а також сил природи» [1, с. 164].

Найбільш широко та комплексно діяльність розглядається у філософії, яку цікавлять всі сторони буття людини, її місце в суспільстві та у світі в цілому. Окремою галуззю філософського знання, яка вивчає діяльність, є праксеологія. У найбільш узагальненому виді під діяльністю у філософії розуміється «специфічна людська форма активного ставлення до навколишнього світу, зміст якого складає його доцільна зміна й перетворення. Діяльність людини передбачає певне протиставлення суб'єкта й об'єкта діяльності: людина протиставляє собі об'єкт діяльності як матеріал, який повинен отримати нову форму й властивості, перетворившись із матеріалу в продукт діяльності. Будь-яка діяльність включає в себе мету, засоби, результат і сам процес діяльності; невід'ємною характеристикою діяльності є її усвідомленість» [2, с. 633]. Як видно із цього визначення, окрім суто описової характеристики діяльності людини як певної системи дій, яка є домінуючою в літературі, філософів цікавить насамперед взаємозв'язок діяльності з потребами людини, визначення причин та ролі тієї або іншої діяльності. Таке розуміння діяльності вбачається доцільним та виправданим, адже людина існує не ізольовано,

не абстрактно сама по собі, а проявляє себе своїми діями, тобто існує в діяльності та пізнається через неї. Нерідко людину можна охарактеризувати шляхом аналізу проявів її діяльності (передусім трудової та професійної): лікар, юрист, бізнесмен, політик тощо.

У соціології поширеним є виділення такої суміжної категорії, як соціальна дія, під якою розуміється «спосіб розв'язання соціальних проблем і суперечностей, які ґрунтуються на зіткненні інтересів і потреб головних соціальних сил суспільства» [3, с. 195]. «Усю практичну діяльність людей можна розглядати як форму задоволення потреб, що виникли як відображення об'єктивних умов та усвідомлення реальних можливостей їх задоволення» [4, с. 121]. Соціальна дія й соціальна діяльність у соціології співвідносяться як частина та ціле.

Теорія діяльності активно розроблялася в працях радянських психологів, зокрема Л.С. Виготського, О.М. Леонтьєва, С.Л. Рубінштейна та ін. Базовою тезою цієї теорії виступає принцип єдності свідомості та діяльності та позиція, згідно з якою діяльність визначає свідомість, а не навпаки [5; 6].

Категорія «діяльність» використовується також і в юриспруденції. Зокрема, такі поняття, як трудова діяльність, господарська та підприємницька діяльність, правоохоронна діяльність, правотворча діяльність, протиправна діяльність тощо, є широко вживаними не тільки в правовій літературі, але й у повсякденному житті. Спроба чітко відповісти на питання та правильно зрозуміти, що таке діяльність, через визначення конкретних її видів здається не такою простою.

Наприклад, Господарський кодекс України, розкриваючи основні категорії господарського права, визначає, зокрема, господарську *діяльність* як *діяльність* суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямовану на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність (ст. 3); а підприємницьку *діяльність* – як господарську комерційну *діяльність*, тобто самостійну, ініціативну, систематичну, на власний ризик господарську діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та отримання прибутку (курсив – Г.Ч.) [7]. Подібних прикладів тільки з господарського законодавства можна навести ще багато (наприклад, визначення зовнішньоекономічної діяльності, аудиторської діяльності тощо). Не вдаючись до оцінки якості юридичної техніки складання текстів законів, зазначимо, що визначення якогось конкретного виду діяльності як «*діяльність у якійсь сфері*» (з наведених прикладів: діяльність – це діяльність...) нічого не змінює та не відповідає на питання про сутність останньої.

Діяльність як сукупність практичних дій громадян визначається в Законі України «Про інвестиційну діяльність», згідно з положеннями якого інвестиційною діяльністю є сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій [8].

Що стосується поняття злочинної діяльності, то воно залишається нормативно невизначеним, не дивлячись на те, що саме формулювання «злочинна діяльність» неодноразово в різних контекстах використовується в Кримінальному кодексі України (далі – КК України): як назва конкретного складу злочину (наприклад,

ст. 304 КК України «Втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність») та в описі конкретних статей кодексу (наприклад, у ст. 27 КК України під час розкриття видів співучасників злочину). До того ж у низці статей кодексу використовується термін «діяльність» без означення «злочинна» (ст. ст. 143, 181 тощо) [9; 10, с. 144].

Таким чином, визначення поняття злочинної діяльності є не тільки теоретично, а й практично важливим, адже наявність у положеннях кримінального закону, який є єдиним джерелом кримінального права, невизначених та/або оціночних категорій зумовлює термінологічну плутанину та знижує ефективність правозастосовної діяльності. Слід зазначити, що кримінологія, як і наука кримінального права, не позбавлена дискусійності та суперечностей у формулюванні та визначенні тих або інших понять та категорій, а категоріальний апарат цих наук при цьому не позбавлений формалізму та абстрактності. Однак нормативно визначені категорії повинні бути логічно побудованими та недвозначними в розумінні. Це стосується й злочинів у сфері економіки та фінансів. Зокрема, Н.О. Лопашенко наголошує на необхідності легального трактування оціночних понять у законодавчих формулюваннях злочинів у сфері економічної діяльності [11, с. 38].

На необхідність закріплення в КК України визначення злочинної діяльності вказував академік А.П. Закалюк. Він пропонував доповнити поняття злочину (ч. 1 ст. 11 КК України) вказівкою на форми, у яких суспільно небезпечне діяння вчиняється суб'єктом злочину: у формі злочинного вчинку або злочинної діяльності. Різниця між ними полягає в тому, що «злочинним вчинком є одноразове винне суспільно небезпечне явище, а злочинна діяльність – це система окремо мотивованих цілеспрямованих неодноразових злочинних, інших протиправних і непротиправних діянь суб'єктів злочину та інших суб'єктів, причетних до нього, вчинених із прямим умислом, підкорених спільному мотиву та єдиній меті забезпечення умов здійснення й підтримання цієї діяльності, її подальшого розвитку» [12, с. 155]. Як постає із цього визначення, основна відмінність між двома запропонованими поняттями полягає в тому, що злочинна діяльність, на відміну від злочинного вчинку, виступає як сукупність, система одиничних злочинних, інших протиправних і непротиправних діянь, вчинених із прямим умислом.

Професор А.Ф. Зелінський вказував на психологічні аспекти злочинної діяльності: «Злочинна діяльність – це система передбачених кримінальним законом діянь і тісно пов'язаних із ними інших предкримінальних і посткримінальних дій, психологічно детермінованих загальним мотивом, реалізація якого планується суб'єктом за допомогою постановки й досягнення окремих, проміжних цілей. Злочинна діяльність здійснюється не ізольовано від легальних видів діяльності» [13, с. 96]. Злочинна діяльність – «це особливий різновид людської діяльності. Їй притаманні всі її загальні соціально-психологічні властивості» [14, с. 178].

Професор В.М. Дрьомін акцентує увагу на соціальному змісті злочинної діяльності, яку пропонує розуміти як кримінальну соціальну практику. Як вказує автор, «основною формою людської активності є практична діяльність, спрямована на задоволення різноманітних потреб. В умовах різкого загострення кримінальної ситуації у світі з'являється потреба в дослідженнях феномена злочинності в контексті багатифункціональної діяльності людини» [15, с. 255]. Практика – це і є ді-

яльність. Достатньо переглянути назви статей Кримінального кодексу України й опис об'єктивної сторони злочинів, щоб зрозуміти, що злочинні діяння – це «саме життя, практична діяльність людей з одною лише важливою відмінністю: вона реально існує (що підтверджується судовою статистикою), проте заборонена кримінальним законом» [16, с. 308]. Деструктивна соціальна активність людей може виявлятися в індивідуальній або колективній злочинній діяльності [17, с. 534].

Професор А.І. Долгова зазначає, що «термін «злочинна діяльність», на відміну від «злочинної поведінки», в особистісному аспекті відображає не тільки наявність системи певних злочинних діянь, а й цілеспрямований пошук особистістю соціальних позицій, умов для реалізації злочинних задумів, розвиток у процесі самовиховання якостей, важливих саме для цієї злочинної діяльності. Під час аналізу діяльності особистості важливо з'ясувати, зокрема, чи «являє собою злочинне діяння ізольований акт або воно – ланка в ланцюзі певної системи вчинків і якої саме системи» [18, с. 289].

У кримінології існують й інші дослідження кримінальної активності з використанням діяльнісного підходу. Так, доцент Т.В. Мельничук у контексті категорії «злочинна діяльність» розкриває поняття та сутність організованої злочинності в зовнішньоекономічній сфері [19, с. 31–46].

У криміналістиці розгляду злочинної діяльності також присвячено чимало робіт. Зокрема, професор В.В. Тіщенко зазначає: «Злочинна діяльність із позицій криміналістики являє собою заздалегідь сплановану й реалізовану систему дій особи (або організованої групи осіб) із підготовки, вчинення та приховання злочинів, а також дій, спрямованих на ухилення від кримінальної відповідальності, досягнення поставлених злочинних результатів» [20, с. 8]. Він вказує, що діяльнісний підхід у вивченні пізнаваних об'єктів характеризується у філософії й психології як найважливіший методологічний принцип, а проблеми діяльності все більше набувають міждисциплінарного, комплексного характеру, причому діяльність розглядається і як об'єкт дослідження, і як пояснювальний принцип. Вчений також звертає увагу на доцільність вивчення механізму злочинної діяльності за певними категоріями злочинів, типами злочинців, їхньою кримінальною поведінкою, формами їхніх об'єднань, а також засобами, які використовуються для створення умов для безпечного й продуктивного функціонування таких об'єднань [21, с. 144].

М.О. Подольний та Ю.В. Шляпніков наводять невичерпний перелік ознак для розмежування злочину та злочинної діяльності:

- 1) тривалість у часі (злочинна діяльність займає значні проміжки часу, є кримінальним процесом);
- 2) злочинна діяльність складається із системи дій, при цьому не завжди всі з них є злочинними;
- 3) ступінь усвідомленості (злочинна діяльність завжди свідома);
- 4) для злочинної діяльності не є характерним сильний емоційний фон;
- 5) висока технологічність злочинної діяльності (тобто вона є складним механізмом дій) тощо [22, с. 41–42].

Ці ознаки стосуються й фінансового шахрайства. Наприклад, для вчинення фінансового шахрайства у сфері будівництва об'єктів нерухомого майна шляхом залу-

чення коштів приватних інвесторів необхідно вчинити комплекс як легальних, так і протиправних дій задля задоволення злочинних намірів: від отримання дозволу на будівництво та реєстрації фонду фінансування до безпосереднього привласнення отриманих коштів тощо. Способи вчинення фінансового шахрайства є інтелектуально продуманою системою дій, які характеризуються складним механізмом та візуальною легальністю. Так, можуть створюватися фіктивні підприємства, підроблятися необхідна документація, проводиться широка реклама діяльності фірми тощо. Такі злочини не є одноактними діями, одномоментними вчинками, а є злочинною діяльністю.

На нашу думку, злочинну діяльність можна розглядати на двох рівнях: на макрорівні, під якою ми пропонуємо розуміти злочинну діяльність на рівні суспільства або його значної частки (соціальні практики), та індивідуальному рівні – на рівні поведінки окремих осіб. У цьому аспекті В.М. Дрьомін слушно зауважує, що «потрібно розмежовувати психологічний зміст поняття діяльність, що використовується під час аналізу поведінки конкретного індивіда, і соціальний зміст діяльності, що розуміється як соціальна практика» [23, с. 91]. Злочинність є різновидом предметної діяльності, що здійснюється в системі інших видів соціальної активності [24, с. 64]. Тобто, розглядаючи фінансове шахрайство як злочинну діяльність, ми фокусуємо свою увагу насамперед на соціальних та психологічних компонентах його змісту, що дозволяє наблизитися до розуміння самої природи та сутності цього явища, а не на зовнішніх об'єктивних формах його вираження. Як і будь-яка практична діяльність, злочинна діяльність направлена на задоволення певних потреб людини. Фінансове шахрайство має корисливий характер, а отже, направлене на задоволення матеріальних потреб злочинців.

На відміну від цього підходу, розгляд фінансового шахрайства через призму таких категорій кримінального права, як діяння (дія або бездіяльність), та визначення дії доктриною кримінального права як «активного тілоруху (активної поведінки) людини» [25, с. 226] фактично є формальним, адже в реальній дійсності, на нашу думку, такий підхід не дозволяє розкрити сутність кримінальних проявів.

Невірним, вважаємо, є твердження, що злочинна діяльність відрізняється від злочину передусім складним механізмом вчинення дій, тобто є певним злочинним процесом. Адже в цьому аспекті ми можемо дослідити лише ступінь організованості вчинення злочину.

Ми приєднуємося до думки вчених, які основними рисами злочинної діяльності називають те, що вона є умисною, усвідомленою, мотивованою системою дій, вчинків тощо. Саме ці ознаки дозволяють розмежувати злочин та злочинну діяльність як родове та видове поняття, відповідно.

Таким чином, злочинна діяльність – це деструктивна протиправна активність людини, яка виражається в здійсненні нею усвідомлених, мотивованих, об'єднаних спільним мотивом дій, як легальних, так і нелегальних, задля задоволення певних потреб, досягнення поставленої мети. Тобто злочинна діяльність завжди є умисною та мотивованою. Одиничний у кримінально-правовому розумінні злочин може бути злочинною діяльністю, якщо йому притаманні ознаки, зазначені вище.

Як справедливо зазначає Г.З. Моїсеєнко, злочинна діяльність, як і соціально-корисні види діяльності, не існує як така в чистому вигляді. «Вона існує лише

у свідомості як відображення певних сторін і зв'язків явищ та об'єктивується в понятті. Однак злочинна діяльність – це не лише абстракція, певний спосіб бачення явищ дійсності, вона являє собою реальне соціальне явище, яке проявляється не інакше, як у формі дії (бездіяльності) або ланцюга дій. Злочинна діяльність – центральне, вихідне поняття кримінального права та кримінології. У цьому понятті значною мірою узагальнено те особливе, що досліджується цими науками. Так, воно акумулює в собі ті істотні моменти, які характеризують такі поняття, як злочин, мотив, мета злочину, особистість злочинця й деякі інші» [26, с. 475].

Висновки. Використання діяльнісного підходу під час дослідження фінансового шахрайства є обґрунтованим, адже він передбачає системність дослідження проявів кримінальної активності, переносить акцент із «діяння», яке вивчається постфактум, на соціальну обумовленість, мотивацію, потреби, причини, які лежать в основі вчинення тих чи інших кримінальних правопорушень. Діяльнісний підхід розширяє методологічні основи пізнання злочинності та розробки заходів її попередження.

Література

1. Ожегов С.И. Толковый словарь русского языка: 80 000 слов и фразеологических выражений / С.И. Ожегов, Ю.Ю. Шведова; Институт русского языка имени В.В. Виноградова. – 4-е изд., дополненное. – М.: ООО «ИТИ Технологии», 2003. – 944 с.
2. Новая философская энциклопедия: в 4 т. / научно-ред. совет: В.С. Степин, А.А. Гусейнов, Г.Ю. Семигин, А.П. Огурцов. – М.: Мысль, 2000–. – Т. 1. – 2000. – 721 с.
3. Вербець В.В. Соціологія: [навчальний посібник] / В.В. Вербець, О.А. Субот, Т.А. Христюк. – К.: Кондор, 2009. – 550 с.
4. Соціологія: [підручник] / [М.П. Требін, В.Д. Воднік, Г.П. Клімова та ін.]; за ред. М.П. Требіна. – Х.: Право, 2010. – 224 с.
5. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность / А.Н. Леонтьев. – М.: Смысл; Издательский центр «Академия», 2005. – 352 с.
6. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии / С.Л. Рубинштейн. – СПб.: Питер, 2000. – 712 с.
7. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 21–22. – Ст. 144.
8. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18 вересня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 47. – Ст. 646.
9. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25. – Ст. 131.
10. Закалюк А.П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: у 3 кн. / А.П. Закалюк. – К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2007–. – Кн. 1: Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. – 2007. – 424 с.
11. Лопашенко Н.А. Ещё раз об оценочных категориях в законодательных формулировках преступлений в сфере экономической деятельности / Н.А. Лопашенко // Уголовное право. – 2002. – № 3. – С. 37–39.
12. Закалюк А.П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: у 3 кн. / А.П. Закалюк. – К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2007–. – Кн. 1: Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. – 2007. – 424 с.
13. Зелинский А.Ф. Криминальная психология / А.Ф. Зелинский. – К.: Юринком Интер, 1999. – 240 с.
14. Зелинский А.Ф. Криминалогия: [учебное пособие] / А.Ф. Зелинский. – Х.: Рубикон, 2000. – 240 с.
15. Дремін В.Н. Преступность как социальная практика и предметная деятельность / В.Н. Дремін // Наукові праці Одеської національної юридичної академії. – О.: Юридична література, 2006. – Т. 5. – С. 251–266.
16. Дрьомін В.М. Кримінологічна праксеологія як предмет кримінології / В.М. Дрьомін. // Правове життя сучасної України: матер. Міжнар. наук. конф. проф.-викл. складу (м. Одеса, 20–21 квітня

- 2012 р.) / відп. за випуск В.М. Дрьомін ; Націон. ун-т «Одеська юридична академія». – О. : Фенікс, 2012. – Т. 2. – С. 307–310.
17. Дремін В.Н. Теоретические основы концепции преступной деятельности в криминологии // Актуальні проблеми держави і права : збірник наукових праць / редкол. : С.В. Ківалов (голов. ред.) та ін. ; відп. за вип. В.М. Дрьомін. – О. : Юридична література, 2012. – Вип. 65. – С. 527–539.
  18. Долгова А.И. Преступность, её организованность и криминальное общество / А.И. Долгова. – М. : Российская криминологическая ассоциация. – 2003. – 572 с.
  19. Мельничук Т.В. Організовані форми злочинної діяльності у зовнішньоекономічній сфері : [монографія] / Т.В. Мельничук. – О. : Фенікс, 2010. – 246 с.
  20. Тіщенко В.В. Теоретичні і практичні основи методики розслідування злочинів : [монографія] / В.В. Тіщенко // Одеська національна юридична академія. – О. : Фенікс, 2007. – 260 с.
  21. Тіщенко В.В. Злочинна діяльність як об'єкт криміналістики / В.В. Тіщенко // Актуальні проблеми держави і права : збірник наукових праць / редкол. : С.В. Ківалов (голов. ред.) та ін. ; відп. за вип. Ю.М. Оборотов. – О. : Юридична література, 2006. – Вип. 27. – С. 139–145.
  22. Подольный Н.А. Значение категории «преступная деятельность» для расследования незаконного предпринимательства / Н.А. Подольный, Ю.В. Шляпников // Следователь. – 2008. – № 2. – С. 39–48.
  23. Дремін В.Н. Преступность как социальная практика: институциональная теория криминализации общества : [монографія] / В.Н. Дремін. – О. : Юридическая литература, 2009. – 616 с.
  24. Дремін В.Н. О некоторых философских проблемах современной криминологии / В.Н. Дремін // Актуальные проблемы криминологии и криминальной психологии : сборник научных статей / под ред. М.Ф. Орзиха, В.Н. Дремينا. – О. : Фенікс, 2007. – С. 53–67.
  25. Курс уголовного права. Общая часть : в 2-х т. / под ред. Н.Ф. Кузнецовой, И.М. Тяжковой. – М., 2002. – Т. 1 : Учение о преступлении. – 2002. – 624 с.
  26. Моисеенко Г.З. «Преступная деятельность» как уголовно-правовая и криминологическая категория / Г.З. Моисеенко // Актуальні проблеми держави і права : збірник наукових праць / гол. ред. С.В. Ківалов. – О. : Юридична література, 2001. – Вип. 11. – С. 473–478.

Анотація

Чернишов Г. М. Фінансове шахрайство як злочинна діяльність: методологічні проблеми дослідження. – Стаття.

У статті аналізується фінансове шахрайство як злочинна діяльність. Обґрунтовується доцільність використання діяльнісного підходу в дослідженні проявів злочинності в цілому та фінансового шахрайства зокрема, а також у практиці попередження злочинів. Надається авторське розуміння поняття «злочинна діяльність».

Ключові слова: діяльність, злочинна діяльність, фінансове шахрайство, попередження злочинності.

Аннотация

Чернышёв Г. М. Финансовое мошенничество как преступная деятельность: методологические проблемы исследования. – Статья.

В статье рассматривается финансовое мошенничество как преступная деятельность. Обосновывается целесообразность использования деятельностного подхода в исследовании проявлений преступности в целом и финансового мошенничества в частности, а также в практике предупреждения преступлений. Предоставляется авторское понимание понятия «преступная деятельность».

Ключевые слова: деятельность, преступная деятельность, финансовое мошенничество, предупреждение преступности.

Summary

Chernyshov G. M. Financial fraud as the criminal activity: methodological research problems. – Article.

This article deals with financial fraud as criminal activity. Expediency of activity approach in research of criminal activity in a whole and financial fraud in particular, in the practice of crime prevention was substantiated. Author presents his understanding of the term “criminal activity”.

Key words: activity, criminal activity, financial fraud, crime prevention.